

*Dat deze streek in geestelijk en stoffelijk
opzicht moge vooruitgaan*

Fragmenten uit de ontstaansgeschiedenis van Boelenslaan

Door: Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
Tel. 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

BOELENSLAAN - Vóór 1 januari 1921 werd het huidige dorp Boelenslaan aangeduid met de naam Surhuisterveensterheide. Tot vorengenoemde datum hoorden de inwoners van deze buurtschap officieel nog onder het dorp Surhuisterveen. In het begin van de 19de eeuw begon men op de heide van Surhuisterveen hutten te bouwen waaronder de zogenaamde spitketen. Geleidelijk ontstond hier een buurtschap en zo rond 1845 stonden er al 87 hutten, die bewoond werden door 424 mensen. In 1853 en 1856 werden in het verlengde van een van de zandwegen, te weten te Boelenslaan, een school en kerk gebouwd. De eerste door het gemeentebestuur benoemde schoolmeester was Jan Paulus van Zuilen, die als 28-jarige jongeman met zijn vrouw in de ambtswoning naast de school ging wonen. Vermoedelijk was dit de persoon die in de kranten het plaatselijk nieuws verzorgde. Hierna volgen een aantal berichten:

SURHUISTERVEENSTERHEIDE Andere naam?

Liet het schoolbezoek tengevolge van de in den winter hier geheerscht hebbende mazelen en kinkhoest, koude en armoede zeer veel te wenschen over, thans is het getal schoolgaande kinderen alhier weer tot over de 100 geklommen. 't Is te hopen, dat de aanstaande werkzaamheden op veld en akker, met wieden als anderszins, dit getal niet mogen verminderen, opdat deze streek in zedelijk en stof-felijk opzigt moge vooruitgaan. En in 't laatste is er ook vooruitgang te bespeuren. In de afgeloopen winter toch zijn er voor ongeveer f. 9000,- rus-schen matten alhier gefabriceerd niet alleen, maar ook met het zoogenaamde 'schrobbermaken' wordt door velen een aardig stuivertje verdiend. Ja, er zijn huishoudingen, die daarmede onderstand en gebrek wisten te wenen. Ook de nieuw verzezen huisjes hier en daar geven een goeden indruk. Zoo nog niet heden, dan zal men binnen kort van deze heide kunnen zegen, wat mij voor een paar jaren een vriend op Bergumerheide toevoegde: "Deze streek moest niet Bergumerheide, maar Bergumer-nieuwland heeten". Iemand die in de volgende maand eene wandeling gaat maken van dit dorp naar het heidekerkje, zal zich met het oog op de laaggehouden tuinen dan ook moeilijk kunnen voorstellen, dat hij op 'de heide' is.

Baldadigheid, 2 Juli 1883" "Omtrent den brand bij A. Bos alhier, kunnen wij nog 't volgende mededeelen: De bliksem sloeg in den schoorsteen, terwijl vrouw en vijf kinderen in 't vertrek waren. Hij baande zich een weg tusschen de personen door, welke als een wonder ongedeerd bleven. De arme lieden hebben alles verloren en hadden onlangs meer dan f. 50,- vertimmerd. Wel zullen medelijdende menschen hun tegemoet komen, maar 't verlies blijft altijd nogal aanzienlijk. Mogten er onder de lezers dezès zijn, die iets kunnen afzonderen, zij zouden daarmede een goed werk verrigten. 't Adres is: Albert Geerts Bos, daglooner te Surhuisterveensterheide".

Baldadigheid, 25 Augustus 1883: "In de stad en dorp is tegenwoordig de klagt algemeen over de toenemende baldadigheid der aankomende jongelingschap. Niet ten onrechte houdt men betere huiselijke opvoeding en verscherpt policietoezigt als de eenigste beperkingen hiertegen. Ook hier valt

er over te klagen. Vooral 's Zondags toch kan een fatsoenlijk mensch hier ternauwernood den weg passeren, zonder een vloed van gemeene uitdrukkingen achterna te krijgen. Zelfs publieke paden worden onbruikbaar gemaakt, door de batten in de wijk te werpen en zoodoende de passage voor voetgangers en schoolkinderen moeilijk gemaakt en gestremd. Van dit laatste zal echter aan de bevoegde autoriteit kennis worden gegeven".

Oploop, 13 Mei 1884: "Maandag-avond had er voor den woning van den schoenlapper S.Bl. een talrijke oploop plaats. 't Huis door hem in huur bewoond, was verkocht en de nieuwe eigenaar dacht het 12 Mei in bezit te nemen. Maar hij had buiten den waard, of liever buiten de bewoners gerekend. Deze verkozen niet te verhuizen. De eigenaar overtuigd, dat hij met zijn goed mogt doen wat hij verkoos, begon nu met van boven door den zolder water in het vertrek te gieten. Maar onze schoenlapper en vrouw kozen niet, zooals de liefhebber van jagtavonturen in van Zeg-gelen's bekend versje, het hazenpad. Ze bleven. Eindelijk raakte de man de deur uit, maar de vrouw bleef en was niet te verwijderen. Deze werd hierop ingesloten door van buiten alle uitgangen dicht te spijkeren. Zoo staan thans de zaken. Echter zal er wel spoedig verandering komen, daar de hulp der bevoegde autoriteiten is ingeroepen. 't Was een heel opstootje, want zelfs eenige jongelieden hadden zich er met harmonica's bijgevoegd. 't Strekt het volk ter eer, dat het zich aan de zijde des regtmatigen eigenaars voegde. Naar men ons nader meldt, heeft ook de vrouw de woning verlaten".

Vooruitgang, 30 Mei 1890: "Op de volgende wijze komen hier velen van 'niet tot iet'. 't is Mei, een paar jongelui trouwen. Een beetje geld is er, maar niet veel, eigenlijk te weinig voor het nodige huisraad. Maar hier kan men zuinig. Slechts het

allernoodzakelijkste en dan meetal nog halfsleten wordt aangekocht. Er moest toch ook geld wezen om geheel of ten deele een stukje heide te betalen. De bruidegom heeft dien grond reeds gespit en in bouw gebracht, meest met aardappelen, de vrouw moet ze later schoonhouden. Een huis is er tegen den trouwdag ook gekomen. Maar 't is geheel uit 'spitten' opgezet en met strooien dak. Als de man straks uit de baggerpet thuis komt en oververdiende rijksdaalders thuis brengt, zal de spitten gevel door een steenen worden vervangen. Later wordt het vierkant heelemaal steen, misschien wel reeds na de hooiing. Zoo volgen zolder vloer enz., tot er na eenige jaren een flink arbeidershuis staat. Ook de heele plek heide is aangemaakt. Kon men eerste geen schaaп bekommen, dan nam men een of twee jonge geiten, want er moest gemaakt worden. Later kwam er een schaaп bij of voor in de plaats. Had men 's zomers ruim melk, die was goed voor een bigje, want die dieren gaven in den herfst, 'een bespaarden stuiver', en de aardappelen bouwt men zelf. 'Zomers is de man meestal afwezig om de zwaarste daghuren elders te verdienen. 's Winters verdienen velen een aardigen duit met het weven van russchenmatten, het maken van heideboenders, het vlechten van mandjes enz. Zoo zijn er hier huishoudingen, die met niets begonnen, nu 'een eigen steedje' hebben, dat f. 600,- of meer waard is. Maarvlijt en spaarzaamheid legden de fundamenten".

Conflicten

Zo rond het jaar 1900 lagen de eigenaren van de landerijen meermalen overhoop met het gemeentebestuur van Achtkarspelen en deze geschillen gingen in hoofdzaak over de onderhoudskosten van de wegen, die over hun land liepen. Deze (zand)wegen waren particulier eigendom, maar hadden vaak een openbaar karakter. Een ieder maakte er gewoonlijk gebruik van. In een rechtbankverslag d.d. 11 november 1898 kunnen we lezen dat er een rechtsgeschil was tussen Gerke Gaukes Witteveen, 71 jaar, landbouwer te Surhuisterveen, "terzake dat hij geweigerd had te voldoen aan een aanschrijving van

het gemeentebestuur om verbetering te brengen in het deel van de Boelenslaan onder de gemeente Achtkarspelen, dat over zijn grond loopt". Witteveen werd voor het kantongerecht te Bergum vrijgesproken. De rechter kwam tot de conclusie dat het in dit geval niet billijk was om een landeigenaar te belasten met de kosten van onderhoud.

Eigendom van de Vierroeden

Sjoerd Alberts Schaafsma, oud 61 jaar, geboren te Sneek, trouwde op 23 september 1876 te Achtkarspelen met de veel jongere Geeske Jeens Pool, geboren te Surhuizum. Op de trouwdag bracht het bruidspaar nog een bezoek aan de notaris om een akte van uwelijks voorwaarden en een testament te laten opmaken. De bruidegom was eerder gehuwd geweest. Schaafsma was boer onder Rottevalle en uit de notariële archieven blijkt dat hij regelmatig aankopen deed van land in de omgeving en ander onroerend goed en kunnen we wel concluderen dat hij in goeden doen was. Betrokkene stierf op 17 april 1898 op een leeftijd van 83 jaar. Op 15 december d.a.v. was er namens de erven een verkoping in de herberg 'Het Jachtveld' onder Rottevalle van een deel van zijn eigendommen, zoals uit bijgaande advertentie blijkt. De overledene bleek ook in het bezit te zijn van de weg de Vierroeden, wat de familie eerst niet wist. De bewijzen van eigendom kwamen later boven tafel. Iedereen ging er van uit dat dit een openbare weg was en werd dan ook als zodanig gebruikt. Van dit eigendomsrecht wilden de erfgenamen profiteren en een schoonzoon van Schaafsma, een zekere Veenstra, ging actie ondernemen. Na overleg met de rest van de familie, werd besloten de weg aan de publieke dienst te onttrekken, tenzij de gebruikers hiervoor een vergoeding wilden betalen. Dit besluit werd in de dagbladen gepubliceerd; er kwam slechts één belangstellende. Na verloop van tijd, op 21 januari 1901, werd tot afsluiting van de weg overgegaan. Bij de ingang, waar Veenstra, woonde, sloeg men twee palen in de grond en deze werden door middel van een plank aan elkander verbonden. Zo werd de pas-

sage gestremd. Een paard en wagen konden er niet meer langs. Voor de boeren in de buurt, van wie de melk naar de zuivelfabriek te Rottevalle moest worden vervoerd, was dit een lelijke tegenvaller. Hiertoe behoorde Gerke de Haan, die vlakbij Veenstra woonde. Toen op 22 januari 1901 de melkrijder Dijkstra bij boer de Haan kwam om de melk op te halen, ging deze met hem mee om Veenstra te verzoeken de afsluiting weg te halen, maar dit had geen resultaat.

Er vielen klappen...

Bij die gelegenheid liepen Gerke de Haan en zijn vrouw klappen op. Dat kwam zo: De melkrijder wendde dadelijk de wagen toen de doorgang werd belet. Er was echter veel volk uit de buurt meegekomen. De menigte duwde de wagen tegen de versperring en deze werd opgeruimd. Dat was echter tegen de zin van de versperrende familie Veenstra. Twee dochters, Atje en Geeske, respectievelijk 21 en 22 jaar oud, de ene gewapend met een snoeimes, de andere met een tuinhark (met ijzeren tanden) mishandelden de Haan en vrouw ernstig. Geeske gaf het paard ook een slag met de hark, zodat het beest vrij erg bloedde, wat ook het geval was met vrouw de Haan. Ofschoon twee jeugdige getuigen à décharge de schuld van Atje en Geeske trachtten de verminderen door vrouw de Haan als de aanleiding van de mishandeling af te schilderen, werd door de Officier tegen de twee jonge dames een veroordeling gevorderd van achtereenvolgens één tot twee maanden gevangenisstraf. De verdediger betoogde, dat er van mishandeling op de openbare weg, zoals het in de dagvaarding werd aangegeven, geen sprake was. Bovendien waren naar zijn mening de beide beklagden niet de hoofdschuldigen, maar de vader die de weg versperde, waardoor het incident ontstond. De conclusie van het pleidooi was dat de beide meisjes hadden gehandeld uit noodweer en dat dus in het ergste geval een boete zou kunnen worden opgelegd. Atje en Geeske werden hier na achtereenvolgens tot 5 en 14 dagen gevangenisstraf veroordeeld. Bronnen: Digitaal archief van de Leeuwarder Courant en Tresoar te Leeuwarden.

Recente opname van de voormalige N.H. kerk te Boelenslaan (nu in gebruik als aula). (Foto: D.R. Wildeboer)